

VOORWOORD

door Babs Gons

Er was een tijd, in mijn jongere jaren, dat ik alles las wat ik maar over de slavernij te pakken kon krijgen. Ik las *I, Tituba* van Maryse Condé, *Beloved* van Toni Morrison, Octavia Butlers *Kindred*, *Roots* van Alex Haley, *The Known World* van Edward P. Jones. Ik ontdekte gedichten van Phillis Wheatley, Claude McKay, Sonia Sanchez, Langston Hughes, Amiri Baraka, Derek Walcott en zo leerde ik meer en meer over een grotendeels verzwegen geschiedenis. Door deze verhalen en gedichten kreeg ik ook inzicht in een persoonlijke familiegeschiedenis, deels geworteld in het Zuiden van de VS, zo ver van mijn huis aan de kust in Zuid-Holland. Het bracht mijn voorouders, genoopt tot slavenarbeid in de katoenvelden van Texas, een stuk dichterbij. Later wijdde ik een deel van mijn studie aan het slavernijverleden en de doorwerking ervan in Zuid-Amerika.

Wat had ik de gedichten van Anton de Kom, geschreven in mijn moedertong, handelend over het koninkrijk waarin ik ben geboren en opgegroeid, graag willen lezen in die vroege jaren. Wat had ik me graag door zijn poëzie willen laten meevoeren naar die wrede, pijnlijke geschiedenis om een beter inzicht te krijgen in een verleden waarin we nog altijd rondlopen. Zijn gedichten kruipen in en onder mijn huid. Een verleden dat ik heel letterlijk voelde, toen ik in 2020 tijdens een bezoek aan Suriname werd meegenomen naar een aantal plantages. Plantages die zijn hersteld en onderhouden en verbouwd tot toeristenverblijven, waarbij 'je je levendig kunt voorstellen hoe het leven vroeger

op de plantages geweest moet zijn', aldus de site van een reisbureau.

Toen ik samen met een vriendin op een hete middag wat wilde drinken bij zo'n gerestaureerde plantage, de enige plek in de omgeving waar we een koud drankje konden nuttigen, keken we gezeten naast het zwembad naar de witte westerse toeristen, zwemmend en genietend van verkoelende drankjes geserveerd door het zwarte personeel. Het was een bevreemdende en verontrustende ervaring. En al ligt de trans-Atlantische slavernij al even achter ons, het verleden scheen luidruchtig door het dunne oppervlak van de houten veranda van de plantage.

Dat verleden, hoe je het ook snoeit, verbergt, of monddood probeert te maken, het groeit en woekert, net als deze gedichten van Anton de Kom, uiteindelijk overal doorheen. In de woorden van Marcus Garvey (door wie De Kom was geïnspireerd): 'A people without knowledge of their past history, origin and culture is like a tree without roots.' Zonder kennis van ons verleden zijn we incompleet en ontworteld.

Maar voor dat verleden hoeven we niet eens ver te reizen. Overal in mijn stad, Amsterdam, vind je de sporen van het slavernijverleden. Ik hoef nog geen kilometer te fietsen en ik sta in de Plantagebuurt. Even verderop, in De 9 Straatjes in de Jordaan, kom je langs het huis waar Anton de Kom een tijd heeft gewoond, op Reestraat 6, vanwaar hij naar Den Haag verhuisde, de plek waar zijn meesterwerk werd geschreven.

Wij slaven van Suriname van Anton de Kom is in 2020 toegevoegd aan de Canon van Nederland, als eerste literaire werk van een Surinaamse schrijver. Anton de Kom, verzetsheld, antikoloniaal, schrijver

en activist, met een boek over de gruweldaden van het koloniale tijdperk in Suriname, onderdeel van het Nederlandse Koninkrijk, dat was wel een heel bijzonder moment. Zeker als je bedenkt dat het boek al in 1934 was verschenen, en nog meer als je weet hoe hard hij heeft moeten vechten om het gepubliceerd te krijgen. Anton de Kom werd door het toenmalige koloniale bestuur bestempeld als lastpost, hij werd getreiterd, dwarsgezet, opgesloten en verbannen uit Suriname, zijn geliefde vaderland.

Sinds een paar jaar is er hernieuwde aandacht voor De Kom, zijn werk is opnieuw uitgebracht, hartje Amsterdam in de Nieuwe Kerk prijkt een prachtige gedenksteen met zijn naam erop. Zijn sprookjesachtige, betoverende en wijze vertellingen van de spin Anansi zijn opnieuw uitgegeven als *Anangsieh tories* en worden gretig doorverteld en voorgelezen. Jonge generaties ontdekken zijn werk, oudere generaties (her)ontdekken en (her)waarderen zijn werk en Nederland kan niet meer om zijn stem heen. De Kom schetst ons pagina na pagina gedetailleerd een gedeeld verleden waarvan de doorwerking heden ten dage nog voelbaar is.

In dit jaar, 2023, het Herdenkingsjaar Slavernijverleden - 150 jaar na de daadwerkelijke afschaffing, want de slaafgemaakten moesten na de officiële afschaffingsdatum van 1 juli 1863 nog tien jaar doorwerken -, is het werk van De Kom een rijke aanvulling op de geschiedenis van het Nederlands Koninkrijk. Wat in zijn leven nooit kwam, de waardering voor zijn werk, voor het belang van zijn stem, gebeurt nu postuum. Zijn werk - zijn boeken, essays, brieven, filmscript, novelle en verhalen - geeft ons een goed en completer beeld van onze koloniale geschiedenis.

**VANDAAG VRIJ
ALTIJD
VRIJ**

DE BALATABLEEDER

De mooie dagen zijn voorbij
Koelie, bleeder, slaaf vierde zijn goedkope feesten
Werkloos slenterend aan de gouden kusten
Ronselaars ronselt zijn beesten
Zoveel als de burgers maar lusten.

Ten overstaan van een blanke ambtenaar
Contract gesloten, duim afgedrukt
Voorschotje aan slaaf, goed geld aan ronselaar
Contractant ziet zijn plan mislukt
Voor vrouw en kind zorgen kan hij niet.

Diep in 't binnenland te midden van woud
Ondoordringbaar schoon vol van romantiek
Moeras, ellende, giftige slangen tussen 't hout
Slaaf worstelt vecht soms wordt hij ziek
Hoge rekening, waarvan hij niets verstaat.

Na negen maanden betaalt de Compagnie uit
Vanaf 3^e-4^e-5^e-6^e kwaliteit
Neem je hongerloon, houd je muil
Spreek niet over de kwantiteit
Slechts de onderneming krijgt gelijk.

In het oerbos tussen schone varens
Een werker sterft, een proleet minder
Wat deert dat als het niet is een grote
Een zwarte, een kleurling, geen hinder
De bleeder weet, hij heeft de klewang in handen.

O, ik haat het alledaagse zwoegen
Balen rijst dragen
Koffie plukken
Voor drie centen.

Ach, hoe haat ik het tergen
plagen,
bij zonsopgang en als
de zon ver weg zakt.
Maar wat kan ik anders doen.

Vervloek ik niet
het spitten, ploegen
altijd maar torsen
Dagenlang koren dorsen
Slechts een karig hapje
werpen ze me toe.

Dacht ge, luiheid is van ons
Ziet hoe bezweet de gezichten,
Druppels rollen
Voeten branden onder de stenen
Eelt en stroeve gewrichten
hebben wij.

En gij,
wel verzorgd uw tere handen
wel gedaan
uw gelaat
glimmende laarzen
lakens pak
met gevulde zak
's avonds Bacchanale feesten.
Ach veel hoger zijn de beesten
met hun nog lagere geesten.

ANTITHESE

De daken waren van de zon doorgloed
Grote vogels zij aan zij,
Door de lucht gedragen
Gestreckte vleugels al maar zwieren
Met gemak en vol welbehagen.
Het tamtam geklap van wilde duiven,
Net boven het onderhout kwamen aangevlogen.

De donsjes om hen heen stuiven
Lianen trossen in en in elkander
Als wurmen in een hengelaarsbuis
Windgespeel om het fez der bomen
Indianenbananen met hun zoete geur
Tietriegekwetter, als het gebed der vromen
Geklop, regentijd aan de deur.

Spinnen in de roos hunner webben
Kudden wilde buffels aan de kreek
Bij de Para-wind, de ebbenstreek.
Duizenden gekromde koelieruggen
Door en door bezweet
Schamel als de armsten onder bruggen
Boeren, knechten, allen slaven.

Fraaie paleizen van de heersers
Schoon aspect der bakrahuizen
Alles rijk en weelderig wat je ziet
Winsten stromen binnen als in open sluizen
Armoede en armen in de zwakke hutten
Niet als rijken dagenlang aan 't dubben
Neen - zwoegen slaven tot de vrijheid komt.

MAAR IK

Gij bakra (blanke) bezit een huis
Een paleis gelijk
Gebeeldhouwde deur
Schoon als blozende wangen
Van marmer zijn de gangen
Bloeiende haag
En een zeiljacht aan de kaag
Maar ik, maar ik

Onmetelijk zijn de rietvelden
Duizenden akkers
met mais beplant
Hevea, koffie en katoen
renderende rumbranderijen
Berooide pachters op je land
Stallen van stamboekvee
Maar ik, ik heb noch huis noch stee

Miljoenen in rubbers
Machines draaien
door jouw olie

SURINAME

Branding van de zee
Kleine golfjes breken mee
Zand laat u ontglippen
Met schuim op uw lippen
Het bos gaat ontgloeien
Zwaarder gaat ge loeien
Het land beukt terug
En kromde de rug
Het schelp bewassen strand
Speelmakker van het land
Weerstaat uw slagen
Uw luim en uw plagen.

1867-1873

Uit Macao gekomen
Had ik grote dromen
Naar nieuw vaderland
Verkocht als contractant
Maar ik zag Teboe zuchten
Ajana de indiaan
Sleepten ze door de laan
Spaanse bok
Werd geslagen
In die dagen
Met ijzerbeslagen stok
Wij zwoeren samen te ontvluchten
Geen dag langer te zuchten
Djoeka, indiaan en chinees.
Kregen ze ons weer
Dan vuurden ze 't geweer
Sneden ze ons de achillespees.
Naar Engels Guyana
Vloden wij henen
Niet met Fruytier lange benen.